

De klimaatbeweging en vreedzaam protest: een eeuwigdurend huwelijk?

AARON VAN POECKE

Juli 2017, Iowa, VS. Jessica Reznicek en Ruby Montoya bekennen publiekelijk dat ze verschillende bulldozers in brand staken en dat ze onderdelen van, onder andere, oliepijplijnen vernield hebben. Wat drijft twee jonge vrouwen, wetend dat hen meer dan een eeuw gevangenisstraf boven het hoofd hangt, tot het saboteren van vervuilende industrie? In hun eigen woorden: ‘Deze pijlpijn tegenhouden. Blijkbaar tegen elke persoonlijke prijs. Gevangenisstraf doet er niet toe als we geen proper water hebben’. Reznicek en Montoya geven ons een schoolvoorbeeld van wat omschreven wordt als ‘ecosabotage’.

Huidige stand van zaken

We moeten de noodzaak en de wanhoop die aan de basis liggen van dergelijke, schijnbaar radicale, gewelddadige acties bekijken in het licht

van de urgentie van de klimaatcrisis en de daarbij horende milieu- en gezondheidsschade. Ondanks een 26ste ‘Conference of Parties’ afgelopen zomer (COP26), schiet de CO₂-uitstoot na een kleine COVID-gerelateerde daling weer omhoog en ligt ze op koers om een nieuw *all time high* te bereiken. 2021 is gestrand op 33,0 gigaton (Gt) uitgestoten CO₂ volgens het Internationaal Energieagentschap (IEA), wat dicht in de buurt komt van de piek van 33,4 Gt van voor de pandemie in 2019. Berekeningen op basis van de cijfers van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) tonen aan dat ons aan het huidige tempo slechts zeven jaar uitstoot rest om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5°C. De termijn verschuift naar 25 jaren voor 2°C. Praktisch onhaalbare deadlines wanneer we kijken naar het resterende koolstofbudget gekoppeld aan de 1,5°C-doelstelling van Parijs. De geplande en goedgekeurde fossiele infrastructuur voor de komende jaren en de daaraan gekoppelde uitstoot van broeikasgassen verslindt dat koolstofbudget al volledig. Daarnaast is 49 procent van de huidige, op fossiele brandstoffen gebaseerde infrastructuur in gebruik genomen na 2004. Dit laat weinig hoop op het bereiken van

de doelstelling van Parijs van 2°C — laat staan 1,5°C — aangezien deze installaties een levensduur tot 40 jaar hebben. Veelbelovende woorden en bejubelde toespraken op COP's jaar na jaar verliezen hun betekenis na een simpele blik op de realiteit. De CO₂-emissies zijn namelijk sinds de eerste COP in 1995 met 60 procent gestegen, een continue stijging die slechts af en toe even tot stilstand gebracht werd door een wereldwijde crisis. Deze toegenomen emissies zorgen ervoor dat we op weg zijn naar een stijging van de mondiale gemiddelde temperatuur van meerdere

“

De CO₂-emissies zijn namelijk sinds de eerste COP in 1995 met 60 procent gestegen.

graden. Een opwarming die rampzalige gevolgen met zich mee zal dragen. Rezineck en Montaya vertrekken dan ook vanuit deze realiteit om het tekortschietend beleid in vraag te stellen. Het is dan niet meer moeilijk om tot het inzicht te komen dat er een systeemverandering nodig is als de wereld een kans wil hebben om de opwarming tot een relatief leefbare graad of twee te beperken.

Het verwezenlijken van systeemveranderingen

Dat is precies wat Andreas Malmö voorstelt, wanneer hij de urgentie en het mogelijke verloop van deze systeemverandering beschrijft in zijn recente boek *How to blow up a pipeline* (2021). Hij laat zien hoe sociale bewegingen in het verleden systeemveranderingen realiseerden door een combinatie van massamobilisatie en gewelddadige, militante actie die voortkwam uit de radicale flank van de sociale beweging. Een belangrijk voorbeeld zijn de suffragettes in Groot-Brittannië. Na tientallen jaren van vreedzame protesten besloot de Women's Social and Political Union (WSPU) dat

er meer drastische maatregelen nodig waren. Wat volgde was een landelijke campagne van brandstichting, het ingooien van ruiten en het saboteren van telecom installaties. Het hoogtepunt van deze vernielingen tussen 1912 en 1914 zette de Britse machthebbers onder druk om de *Representation of the People Act* in 1918 aan te nemen. Op een gelijkaardige manier werden de eisen van de burgerrechtenbeweging in de VS in 1964 en 1968 vervuld. Dit gebeurde niet na vreedzame onderhandelingen met de overheid, maar na honderden gewelddadige rellen en vernielingsgolven doorheen

heel het land. Het lijkt erop dat in beide gevallen beleidswijzigingen, althans gedeeltelijk, tot stand kwamen uit vrees voor verdere escalatie van de radicale flank. De eisen van de vreedzame massamobilisatie inwilligen werd dan door de beleidsmakers in kwestie als het mindere kwaad beschouwd. Toegepast op de klimaatbeweging

wordt de vraag dan: is de klimaatbeweging in staat om met een soortgelijke handelwijze een systeemverandering te bewerkstelligen?

Kan de klimaatbeweging geweld moreel rechtvaardigen?

De klimaatbeweging overspoelde de afgelopen tien jaar wereldwijd de straten met miljoenen vreedzame demonstranten, protestbord in de ene hand, wetenschappelijke paper in de andere. Van geweld is nog steeds geen spoor te bekennen. Nochtans vinden veel van de verwoestende gevolgen van de klimaatcrisis die zij bestrijdt, hun oorsprong in de pijplijnen, koolmijnen en fossiele-energiecentrales die in elk land ter wereld alomtegenwoordig zijn. Deze infrastructuur is een makkelijk doelwit voor sabotage die enorm veel druk op het winstmodel van bedrijven en overheden zet. Van waar dan deze structurele onthouding van de klimaatbeweging om tot deze acties over te gaan?

Een belangrijk deel van de klimaatbeweging onthoudt zich van elke vorm van geweld, omdat ze gelooft dat geweld nooit moreel te verantwoorden is. Malmö noemt hen morele pacifisten en geeft een duidelijke beschrijving van de tegenstellingen in hun overtuigingen, waarvan de urgentie van de klimaatcrisis er één is. Er is echter nog een ander, sterk argument dat de verwerping van moreel pacifisme rechtvaardigt. Hiervoor is een dieper begrip van het concept 'geweld' nodig.

In zijn boek *Geweld* uit 2009 maakt Slavoj Žižek onderscheid tussen twee soorten geweld: subjectief geweld en objectief of systemisch geweld. Subjectief geweld wordt gebruikt om elke verstoring van een verder vreedzame achtergrond aan te duiden, zoals bijvoorbeeld een daad van ecosabotage zou zijn. Het subjectief geweld van militante klimaatactivisten, dat uitsluitend gericht is op het vernietigen van vervuilende machines en elke vorm van fysieke schade aan levende wezens voorkomt, moet dan vergeleken worden met objectief of systemisch geweld. Dit geweld ontstaat als gevolg van het dagelijks functioneren van onze mondiale economische en politieke systemen.

Systemisch geweld is de schade die wordt aangericht door vervuiling, extreme weersomstandigheden, degradatie van inheems land, enzovoorts.

The Lancet rapporteert over de gevolgen voor de gezondheid van de klimaatverandering en de belangrijkste oorzaak daarvan, namelijk de verbranding van fossiele brandstoffen. Deze laatste is de belangrijkste oorzaak van luchtvervuiling, die schade toebrengt aan hart, longen en andere vitale organen en verantwoordelijk is voor zeven miljoen sterfgevallen in 2016. Een warmere wereld geeft aanleiding tot grotere kansen voor ziekteoverdracht en ondervoeding (als gevolg van bedreigde voedselproductie), twee problemen die vooral kinderen treffen. Gezinnen en leefomgevingen worden in gevaar gebracht door een toename in extreme weersomstandigheden. Zo zag bijvoorbeeld, in de afgelopen twee decennia, 77 procent van de landen in de wereld de bevolking blootgesteld aan bosbranden toenemen. De voorbeelden hierboven zijn maar een fractie van de gevolgen die de klimaatcrisis met zich meedraagt.

Als gevolg van een gebrek aan doortastend beleid zal het aantal mensen dat wordt getroffen door de oorzaken en gevolgen van de klimaatverandering, zij het door extreme weersomstandigheden, vervuiling of aantasting van de leefomgeving, sterk stijgen naarmate de concentratie broeikasgassen in de atmosfeer toeneemt.

Rekening houden met deze cijfers kan een verschuiving teweegbrengen in de morele balans.

Hoe kan het opblazen van een pijplijn, samen met de morele bezwaren ertegen, opwegen tegen de disproportionele niveaus van systemisch geweld zoals hierboven geschetst? Vanuit deze analyse kunnen we de acties van Reznicek en Montoya zien als een vorm van zelfverdediging tegen buitensporig systemisch geweld. Dit argument kan mogelijk worden uitgebreid om elke vorm van hypothetisch geweld van militante klimaatactivisten moreel te rechtvaardigen. De vreedzame acties wierpen voorlopig slechts beperkt hun vruchten af. Hoe ze het ook doet, met protestborden en wetenschappelijke papers of met fakkels en hamers, de klimaatbeweging zal haar acties moeten versnellen en opschalen — talmen is geen optie.

AARON VAN POECKE is een 24-jarige werkstudent uit Brussel met een hart voor wetenschap en klimaat. Na een bachelor wiskunde en master sterrenkunde aan de KU Leuven besloot hij zijn grootste passies, klimaat en milieu, te volgen. Dit deed hij door te starten in de master milieuwetenschappen aan de Universiteit Antwerpen.